

העזרה מהסוגיא

בבא קמא עג. - עח:

פרשת בא ה'תשפ"ד

דף עג - עד

◆ פסול עדות של עדים זוממים:

• לאבוי - נפסלים מזמן הגדת העדות.

• לרבא:

○ ללישנא קמא - נפסלים מזמן ההזמה משום ש'עד זומם חידוש הוא' ואין לך אלא משעת חידושו ואילך.

○ ללישנא בתרא:

▪ בעדות ממון - מעיקר הדין נפסלים מזמן הגדת העדות אמנם רבנן תיקנו שיהיו כשרים עד זמן ההזמה.

▪ בעדות נפשות - נפסלים מזמן הגדת העדות.

◆ דין 'כאשר זומם' בעדים שהוכחשו ואח"כ הזמו - לאבוי פטורים משום ש'הכחשה לאו תחילת הזמה', לרבא חייבים משום ש'הכחשה תחילת הזמה'.

◆ האם אדם יכול לחזור 'תוך כדי דיבור':

• בקידושין וגירושין ועבודה זרה ומגדף - לא יכול לחזור.

✧ הערות ✧

א הגמ' מבארת שדברי רבא בלישנא קמא נאמרו רק באופן של הזמה רגילה שהדין שהעדים השניים נאמנים הוא חידוש, אבל באופן שהעידו 'תרי לחד ותרי לחד' שהדין שהעדים השניים נאמנים אינו חידוש, רבא מודה שנפסלים למפרע, ורש"י מבאר שהכוונה 'תרי לחד ותרי לחד' הוא שיש שני עדים שמזימים את העד הראשון ושני עדים אחרים שמזימים את העד השני, אמנם תוס' חולקים שגם באופן זה הדין שהעדים השניים נאמנים הוא חידוש כיון ש'תרי כמאה', ולכן לתוס' מבארים שמדובר באופן ששני העדים המעידים לא ראו זה את זה אלא כל אחד ראה מחלון אחר, ולכן הדין שהעדים השניים נאמנים הוא פשוט, וכן הגמ' מבארת שדברי רבא בלישנא קמא נאמרו רק באופן של הזמה רגילה, אבל באופן שהעדים השניים העידו שהעדים הראשונים גזלנים שהדין שהעדים השניים נאמנים הוא פשוט, רבא מודה שנפסלים למפרע.

הגמ' בב"ב [לא ב] מביאה שנחלקו האמוראים בשני כיתי עדים המכחישות זו את זו, לרב הונא כשרים לרב חסדא פסולים, ותוס' בתירוצו הראשון מבאר שדברי רבא בלישנא קמא ש'עד זומם חידוש' נאמרו רק לפי רב הונא אבל לפי רב חסדא אין חידוש בדין שעדים זוממים פסולים, אמנם תוס' בתירוצו השני סוברים שדבר רבא בלישנא קמא נאמרו גם לפי רב חסדא, משום שלמרות שרב חסדא פוסל את העדים מספק מ"מ יש חידוש שהעדים פסולים בודאי (אמנם החידוש נאמר רק באופן שהעדים העידו להחזיק ממון, אבל באופן שהעידו להוציא ממון נפסלים למפרע כיון שאין חידוש בכך שנפסלים מספק למפרע).

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

• בשאר דיני התורה:

- לברייתא [נזיר כא א] - יכול לחזור עד זמן אמירת 'שלום עליך רבי ומורי'.
- לרבי יוסי - יכול לחזור עד זמן אמירת 'שלום עליך'.
- לרבנן - הגמ' מסתפקת האם סוברים כרבי יוסי או שסוברים שלא יכול לחזור.

◆ **דין עדי גניבה וטביחה ומכירה שהוזמו:**

- באופן שהעידו על הגניבה והעידו על הטביחה והמכירה לאחר 'תוך כדי דיבור':
 - באופן שהוזמו על הגניבה - העדים חייבים כפל והתבטלה עדות הטביחה משום ש'אם אין גניבה אין טביחה ומכירה'.
 - באופן שהוזמו על הטביחה והמכירה - הגנב חייב כפל והעדים משלמים תשלומי שנים ושלשה.
 - באופן שהוזמו על הגניבה ועל הטביחה והמכירה:
 - לאביי - העדים משלמים תשלומי כפל ולא משלמים תשלומי שנים ושלשה, כיון שעדים זוממים נפסלים מזמן הגדת העדות והתברר שהיו עדים פסולים בזמן שהעידו על הטביחה.
 - לרבא - העדים משלמים תשלומי ארבעה וחמשה, כיון שעדים זוממים נפסלים מזמן ההזמה.
- באופן שהעידו על הגניבה ו'תוך כדי דיבור' העידו על הטביחה והמכירה (לפי הצד שאדם יכול לחזור 'תוך כדי דיבור'):
 - באופן שהוזמו על הגניבה - העדים חייבים כפל והתבטלה עדות הטביחה משום ש'אם אין גניבה אין טביחה ומכירה'.
 - באופן שהוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה והמכירה:
 - לאביי - העדים חייבים כפל ולא חייבים תשלומי שנים ושלשה כיון ש'הכחשה לאו תחילת הזמה'.
 - לרבא - העדים חייבים תשלומי ארבעה וחמשה כיון ש'הכחשה תחילת הזמה'.
 - באופן שהוזמו על הטביחה והמכירה:
 - לאביי - העדים חייבים תשלומי שנים ושלשה והתבטלה עדות הגניבה כיון ש'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה'.
 - לרבא - הגנב חייב כפל והעדים חייבים תשלומי ארבעה וחמשה.
 - באופן שהוזמו על הטביחה והמכירה ואח"כ הוזמו על הגניבה:
 - לאביי - לרש"י העדים משלמים תשלומי ארבעה וחמשה, לתוס' העדים משלמים תשלומי שנים ושלשה ולא משלמים תשלומי כפל משום ש'הכחשה לאו תחילת הזמה'.
 - לרבא - העדים משלמים תשלומי ארבעה וחמשה.
 - באופן שהוזמו על הגניבה והטביחה בבת אחת - העדים משלמים תשלומי ארבעה וחמשה.

◆ **אדון שהפיל לעבדו שן וסימא לעבדו עין:**

- באופן שהפיל את השן ואח"כ סימא את העין - העבד יוצא לחירות, והאדון צריך לשלם לעבד את דמי העין.

✽ **הערות** ✽

- ב תוס' מביאים שר"ת מבאר שהדין שאדם יכול לחזור תוך כדי דיבור הוא תקנה דרבנן כדי שיוכל לענות שלום לרבו.
- ג בדברי המשנה מבואר שהחייב של עדים זוממים נאמר רק באופן שהעדים הוזמו ולא באופן שהעדים הוכחשו, וכן החיוב של העדים עדים זוממים נאמר רק באופן שהוזמו שני העדים, אבל באופן שהוזם עד אחד העד שהוזם לא חייב לשלם והעדות של העד השני התבטלה.
- ד הגמ' מביאה ברייתא שרבי יוסי סובר שהעדים חייבים תשלומי שנים ושלשה והתבטלה העדות של הגניבה, והגמ' מבארת שרבי יוסי סובר שעדים זוממים נפסלים למפרע מזמן הגדת העדות כדברי אביי וכן 'תוך כדי דיבור כדיבור דמי', והגמ' מסתפקת בדעת רבנן שחולקים על רבי יוסי האם סוברים שעדים זוממים נפסלים למפרע מזמן הגדת העדות ו'תוך כדי דיבור לאו כדיבור', או דלמא סוברים שעדים זוממים נפסלים מזמן ההזמה וסוברים ש'תוך כדי דיבור כדיבור דמי'.
- ה תוס' מבארים שלפי רבא שעדים זוממים נפסלים מזמן הגדת העדות העדים צריכים לשלם תשלומי ארבעה וחמשה, משום שגם לאחר שהעדים הוזמו על הגניבה העדים היו כשרים בזמן הגדת העדות של הטביחה והמכירה, כיון שהפסול של העדים חל רק לאחר גמר העדות ולאחר 'תוך כדי דיבור' שלאחר העדות כיון שבזמן זה העדים יכלו לחזור בהם מעדותם.

• באופן שסימא את העין ואח"כ הפיל את השן - העבד יוצא לחירות, והאדון צריך לשלם לעבד את דמי השן.

◆ דין עדים זוממים שמעידים על אדון שהפיל לעבדו שן וסימא לעבדו עין:

• האם העדים הזוממים צריכים לשלם לאדון דמי עבד:

○ באופן שלאחר ההזמה לא באו עדים אחרים שהאדון צריך לשחרר את העבד - צריכים לשלם לאדון דמי עבד.

○ באופן שלאחר ההזמה באו כת שניה והעידו שהאדון צריך לשחרר את העבד:

▪ באופן שהכת השניה מעידה שהאדון צריך לשחרר את העבד ולא עמד בדין - הכת הראשונה צריכה לשלם דמי עבד משום ש'גברא לאו בר חיובא'.

▪ באופן שהכת השניה מעידה שהאדון צריך לשחרר את העבד **ועמד בדין** - הכת הראשונה לא צריכה לשלם לאדון דמי עבד משום ש'גברא בר חיובא'.

• האם העדים הזוממים צריכים לשלם לאדון או לעבד דמי שן או דמי עין:

○ באופן שכת ראשונה אמרה שהפיל את השן ואח"כ סימא את העין, וכת שניה אומרת שסימא את העין ואח"כ הפיל את השן:

▪ באופן שהוזמה הכת הראשונה - לאביי הכת הראשונה לא צריכה לשלם לאדון את ההפרש בין דמי השן לדמי העין משום ש'הכחשה לאו תחילת הזמה', לרבא הכת הראשונה צריכה לשלם לאדון את ההפרש בין דמי השן לדמי העין משום ש'הכחשה תחילת הזמה'.

▪ באופן שהוזמה הכת השניה - הכת השניה צריכה לשלם לעבד את ההפרש בין דמי השן לדמי העין.

○ באופן שכת ראשונה אמרה שסימא את העין ואח"כ הפיל את השן, וכת שניה אומרת שהפיל את השן ואח"כ סימא את העין, ולאחר מכן הוזמה הכת השניה - הכת השניה לא צריכה לשלם לאדון את ההפרש בין דמי השן לדמי העין משום שלא נגמר הדין על פיהם כיון שהוכחו מהעדים הראשונים.

◆ דין מלקות בעדים שהוכחשו:

• באופן שהוכחו על ידי עדים אחרים - לא לוקים משום שיש ספק איזה עדות אמת.

• באופן שהוכחו על ידי ש'בא הרוג ברגליו' - לאביי לוקים משום שלא יכולים לבוא לידי מיתת בי"ד כיון ש'הכחשה לאו תחילת הזמה', לרבא לא לוקים משום שיכולים לבוא לידי מיתת בי"ד משום ש'הכחשה תחילת הזמה' ומימלא נחשב 'לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד'.

דף עה

◆ דין מודה בקנס:

• באופן שלאחר ההודאה לא באו עדים - פטור^ט.

• באופן שלאחר ההודאה באו עדים:

○ באופן שהודה בבית דין:

הערות

ו הגמ' מבארת שהמקור שאדון שהפיל לעבדו שן ואח"כ סימן עין צריך לשלם דמי עין, דכתיב 'תחת שינו' ודורשים ולא תחת שינו ועינו. וכן המקור שאדון שסימא את העין ואח"כ הפיל שן צריך לשלם דמי שן, דכתיב 'תחת עינו' ודורשים ולא תחת עינו ושינו.

ז הגמ' מבארת שבאופן זה הכת השניה צריכה לשלם את ההפרש בין דמי העין לדמי השן לא רק לפי רבא ש'הכחשה תחילת הזמה' אלא גם לפי אביי ש'הכחשה לאו תחילת הזמה', כיון שהעדויות של הכת השניה התקבלו בבי"ד שהאדון לא יהיה חייב לשלם דמי עין אלא דמי שן ולא נחשב שעדותם מוכחשת.

ח תוס' מבארים שבכל התורה לאו שיש בו אפשרות להגיע לידי מיתת בי"ד אין לוקים עליו גם באופן שהאדם שעבר על הלאו לא יכול להגיע לידי חיוב מיתה, ורק בלאו של 'לא תענה ברעך עד שקר' שנאמר בו מלקות במפורש באופן שהאדם שעבר על הלאו יכול להגיע לידי מיתת בי"ד לא לוקים ובאופן שהאדם שעבר על הלאו לא יכול להגיע לידי מיתת בי"ד לוקים.

ט הגמ' מבארת שהמקור שמודה בקנס פטור דכתיב 'אשר ירשיעון אלהים' ודורשים פרט למרשיע את עצמו.

▪ לרב:

- באופן שחייב עצמו (כגון שהודה שגנב וחייב עצמו קרן):
 - באופן שהודה מחמת עצמו - פטור.
 - באופן שהודה מחמת שראה שהעדים עומדים להעיד - לת"ק פטור, לרבי אלעזר ברבי שמעון חייב.
- באופן שלא חייב עצמו (כגון שהודה שטבח ומכר):
 - לרב המנונא - חייב.
 - לרבא - לרש"י דינו כדין אופן שחייב עצמו, לתוס' חייב.
- לשמואל - חייב.
 - באופן שהודה חוץ לבית דין - חייב.

◆ עדות שאי אתה יכול להזימה:

- באופן שהעדים לא אמרו באיזה יום ובאיזה שעה - לא הוי עדות.
- באופן שהבעל דין מסייע לדברי העדים - לסומכוס הוי עדות, לרבנן לא הוי עדות.

דף עו - עו

◆ הגונב בהמה והקדישה:

- לפני יאוש - ההקדש לא חל.
- לאחר יאוש:
 - למ"ד יאוש קונה - לא חייב ארבעה וחמשה כיון שהקדיש בהמה ששייכת לו [סא].
 - למ"ד יאוש לא קונה:
- באופן שהקדיש לבדק הבית - ההקדש חל וחייב ארבעה וחמשה^א.
- באופן שהקדיש למזבח - ההקדש חל ולא חייב ארבעה וחמשה^ב.

◆ פדיית קדשים:

- האם צריכים 'העמדה והערכה':
 - תם ואח"כ נעשה בעל מום:
- קדשי מזבח:
- לרבנן - לריש יוחנן צריכים 'העמדה והערכה', לריש לקיש לא צריכים 'העמדה והערכה'.
- לרבי שמעון - צריכים 'העמדה והערכה'.
- קדשי בדק הבית - לרבנן צריכים 'העמדה והערכה', לרבי שמעון לא צריכים 'העמדה והערכה'.
- בעל מום מעיקרא - לא צריך 'העמדה והערכה'.

✽ הערות ✽

^י הגמ' מבארת שהמקור של רב שמוודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור דכתיב 'אם המצא תמצא', אמנם שמואל סובר שלומדים מפסוק זה שגנב חייב כפל (וכפי שהתבאר בדברי הגמ' לעיל [סג ב] בנידון זה נחלקו הבריתות).

^{יא} הגמ' מבארת שהסיבה שחייב ארבעה וחמשה משום שהקדש נחשב 'מכירה'.

^{יב} הגמ' מבארת שבאופן שהקדיש למזבח לא חייב ארבעה וחמשה על ההקדש מדין 'מכירה' כיון ש'מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן', אמנם ההקדש נחשב 'שינוי רשות' ולכן גם למ"ד שיאוש לא קונה מ"מ נחשב יאוש ושינוי רשות וחל ההקדש.

הגמ' מוסיפה שבאופן שהגנב טבח או מכר את הבהמה לאחר ההקדש לא חייב ארבעה וחמשה, משום שלענין כפל כתוב 'ישלם שנים לרעהו' ודורשים ולא להקדש [תוס' סג א], ולאחר שלומדים שאין חיוב כפל להקדש מימלא אין חיוב ארבעה וחמשה כיון ש'תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה' [רש"י סח ב].

• הזמן שאפשר לפדות קדשים:

○ בחיי הבהמה - אפשר לפדות.

○ בשעת פירכוס - לרש"י ולתוספות בתירוץ השני דינה כמו לאחר מיתה, לתוס' בתירוץ הראשון דינה כמו בחיי הבהמה"י.

○ לאחר מיתה - באופן שצריך 'העמדה והערכה' אי אפשר לפדות, באופן שלא צריך 'העמדה והערכה' אפשר לפדות.

◆ חיוב ארבעה וחמשה באופן שגנב קדשים מבית הבעלים ושחטן:

• לרבנן - פטור"י.

• לרבי שמעון:

○ קדשים שחייב באחריותן:

▪ קדשים תמימים:

• לרבי יוחנן:

○ באופן ששחט בעזרה:

▪ באופן ששחט לשם בעלים ולא נשפך הדם - פטור משום ש'חזרה קרן לבעלים'.

▪ באופן ששחט לשם בעלים ונשפך הדם - חייב"ט.

▪ באופן ששחט שלא לשם בעלים - חייב"ט.

○ באופן ששחט מחוץ לעזרה - פטור משום ש'שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה'.".

• לריש לקיש - פטור דכתיב 'וטבחו ומכרו' ודורשים שחייב טביחה נאמר רק באופן ששייך חיוב מכירה ולא בקדשים שאין בהם חיוב מכירה.

▪ קדשים בעלי מום:

• באופן ששחט בעזרה - פטור משום ש'שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה'.

• באופן ששחט מחוץ לעזרה:

✽ הערות ✽

יג תוס' מביאים שבדברי הגמ' [חולין ל ב] מבואר שדין מפרנסת כבהמה חיה, ורש"י ותוספות בתירוץ השני סוברים שדין זה נאמר רק באופן ששחט עבור נכרי, אבל באופן ששחט עבור ישראל דין מפרנסת כבהמה מותה, אמנם תוס' בתירוץ הראשון סוברים שבין באופן ששחט עבור נכרי ובין באופן ששחט עבור ישראל דין מפרנסת כבהמה חיה.

יד הגמ' מבארת שרבנן סוברים שהפטור של הגונב הקדש מארבעה וחמשה [הובא לעיל הערה יב] נאמר בין בקדשים שלא חייב באחריותן ובין בקדשים שחייב באחריותן משום ש'דבר הגורם לממון לאו כממון דמי'.

טו הגמ' מבארת שרבי שמעון סובר שהפטור של הגונב הקדש מארבעה וחמשה [הובא לעיל הערה יב] נאמר רק בקדשים שלא חייב באחריותן ולא בקדשים שחייב באחריותן משום ש'דבר הגורם לממון כממון דמי'.

הגמ' [עח ב] מבארת שבאופנים שהגנב חייב לשלם ארבעה וחמשה והבעלים הקדיש בלשון 'הרי עלה עולה' והפריש שור לנדרו, הגנב יכול לשלם ארבעה וחמשה לפי רבנן בכבש ולפי רבי אלעזר בן עזריה בתור או בן יונה, משום שלפי רבנן הבעלים יכל לצאת ידי חובת נדרו בכבש ולפי רבי אלעזר בן עזריה הבעלים יכל לצאת ידי חובת נדרו בתור או בן יונה.

טז הגמ' מקשה מדוע רבי שמעון סובר שהשוחט קדשים תמימים חייב ארבעה וחמשה ולא אומרים שהשחיטה היא 'שחיטה שאינה ראויה' כיון שהשחיטה לא מתרת אלא הזריקה מתרת, והגמ' מתרצת שרבי שמעון לשיטתו ש'כל העומד להזקק כזרוק דמי', ורש"י מבאר שקושית הגמ' באופן ששחט שלא לשם בעלים, אמנם תוס' סוברים שבאופן ששחט שלא לשם בעלים וזרק את הדם הגמ' לא מקשה כיון שגם לולי הדין של 'כל העומד להזקק כזרוק דמי' השחיטה נחשבת 'שחיטה ראויה', אלא קושית הגמ' באופן ששחט לשם בעלים ונשפך הדם.

תוס' מוסיפים שהדין ש'כל העומד להזקק כזרוק דמי' נאמר רק באופן שיש מצוה לזרוק את הדם, אבל באופן שאין מצוה לזרוק את הדם (כגון באופן שהקרבן הוא 'מחוסר זמן') לא נאמר דין זה.

יז תוס' מקשים מדוע השוחט קרבן תמים מחוץ לעזרה פטור והרי על ידי השחיטה נעשה בקרבן מום, ובשלמא לאחר מיתה אי אפשר לפדות משום שצריך 'העמדה והערכה', אבל בשעת פירכוס אפשר לפדות את הבהמה, ותוס' מבארים שלפי דעת רש"י ותוס' בתירוץ השני [שהובא לעיל הערה יג] שבהמה מפרנסת דינה כבהמה מותה אי אפשר לפדות את הקרבן, אבל לפי דעת התוס' בתירוץ הראשון שבהמה מפרנסת דינה כבהמה חיה צריך לומר שמום שנעשה על ידי השחיטה לא נחשב למום שמחמתו אפשר לפדות את הקרבן.

○ באופן שהקדשים היו תמימים בשעת ההקדשה ולאחר מכן נעשו בעלי מום - לרש"י ולתוספות בתירוץ השני פטור משום ש'שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה', לתוספות בתירוץ הראשון חייב משום שנחשב 'שחיטה ראויה'."

○ באופן שהקדשים היו בעלי מום בשעת ההקדשה - חייב משום שנחשב 'שחיטה ראויה'."

○ קדשים שלא חייב באחריותן - פטור.

◆ **טומאת אוכלים באיסורי הנאה:**

• לת"ק - מטמא טומאת אוכלים.

• לרבי שמעון:

○ ערלה או כלאי הכרם - אינו מטמא טומאת אוכלים דכתיב 'מכל האוכל אשר יאכל' ודורשים אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים מטמא טומאת אוכלים אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים לא מטמא טומאת אוכלים [מנחות קא ב].

○ נותר:

▪ באופן שהיה אפשרות לזרוק את הדם - מטמא טומאת אוכלים משום ש'כל העומד להזרק כזרוק' ונחשב אוכל שאפשר להאכילו לאחרים.

▪ באופן שלא היה אפשרות לזרוק את הדם (כגון ששחטו את הקרבן סמוך לשקיעת החמה) - אינו מטמא טומאת אוכלים.

○ פרה אדומה - מטמאה טומאת אוכלים."

✽ **הערות** ✽

יח ראה לעיל [עמוד 4] שדעת רבי שמעון שקרבן שהיה תם ולאחר מכן נעשה בעל מום צריך 'העמדה והערכה', וראה לעיל [הערה יג] שרש"י ותוספות בתירוץ השני סוברים שבהמה מפרקת דינה כבהמה מתה ומימלא אי אפשר לפדות את הקרבן ולכן נחשב 'שחיטה שאינה ראויה', אמנם לתוספות בתירוץ הראשון שבהמה מפרקת דינה כבהמה חיה אפשר לפדות את הקרבן בשעה זו ומימלא נחשב 'שחיטה ראויה'.

יט הגמ' מבארת שהסיבה שרבי שמעון סובר ששחיטת קדשים בעלי מום נחשבת 'שחיטה ראויה', משום שרבי שמעון לשיטתו ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי'.

כ תוס' מבארים שהסיבה שפרה אדומה מטמאה טומאת אוכלים משום ש'סופה לטמא טומאה חמורה', כלומר שהמתעסקים בפרה טמאים ובגדיהם טמאים, ובדברי הגמ' [זבחים קה א] מבואר שדבר ש'סופו לטמא טומאה חמורה' מטמא טומאת אוכלים למרות שלא קיבל טומאה מדבר אחר, דכתיב 'על כל זרע זרוע' ודורשים שזרעים ש'אין סופם לטמא טומאה חמורה' מטמאים טומאת אוכלים רק באופן שקיבלו טומאה מדבר אחר, אבל דבר ש'סופו לטמא טומאה חמורה' מטמאים טומאת אוכלים אפילו באופן שלא קיבלו טומאה מדבר אחר.

בדברי הגמ' בסוגיין מבואר שפרה אדומה מטמאה טומאת אוכלים משום ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי' (כלומר למרות שרבי שמעון סובר שאפשר לפדות פרה אדומה לאחר שנשחטה משום שלא צריך העמדה והערכה, מ"מ לאחר הזאה אי אפשר לפדות את הפרה, ומ"מ הפרה מטמאה טומאת אוכלים משום שלפני ההזאה היה אפשר לפדות ו'כל העומד להפדות כפדוי דמי'), ונחלקו רש"י ותוס' בביאור החידוש של הגמ': לרש"י מדובר באופן שלקח פחות מכביצה מבשר הפרה אדומה וחטיפה בבצק ולאחר מכן נגע הבצק בטומאה וחזר ונגע בטהרות, שלולי הדין ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי' בשר הפרה לא נחשב ל'אוכל' ולא מצטרף עם הבצק ומימלא לא יכול לקבל טומאה ולא יכול לטמאות טהרות, ורק מחמת הדין ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי' בשר הפרה נחשב ל'אוכל' ומצטרף עם הבצק ויכול לקבל טומאה ולטמאות אחרים (תוס' מבארים שרש"י כאן נוקט שפחות מכביצה לא מקבל טומאה, ורש"י חזר בו מדבריו [פסחים לג ב] שפחות מכביצה מקבל טומאה), תוס' בפירוש הראשון מבארים שלולי הדין ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי' פרה אדומה לא הייתה מטמאה טומאת אוכלים מחמת הדין ש'סופה לטמא טומאה חמורה', כיון שהדין ש'סופו לטמא טומאה חמורה' נאמר רק בדבר שנחשב ל'אוכל', אבל פרה אדומה שאסורה בהנאה לא נחשבת לאוכל (שהרי רבי שמעון דורש מהפסוק 'מכל האוכל אשר יאכל', שרק אוכל שראוי להאכילו לאחרים נחשב ל'אוכל'), תוס' בפירוש השני מבארים שגורסים בדברי הגמ' שפרה אדומה 'מיטמאה טומאת אוכלים' מחמת ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי', ותוס' מבארים שלולי הדין ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי' היינו אומרים שבאופן שנגע טומאה בפרה אדומה הפרה אינה נפסלת כיון שאינה נחשבת לאוכל.

תוס' מוסיפים שנחלקו התנאים באיזה אופן נאמר הדין של 'סופו לטמא טומאה חמורה': לרבי שמעון דין זה נאמר רק בפרה אדומה ולא בפרים הנשרפים ושעיר המשתלח, משום שפרה אדומה למרות שאסורה בהנאה נחשבת ל'אוכל' כיון ש'כל העומד להפדות כפדוי דמי', אבל פרים הנשרפים ושעיר המשתלח לא נחשבים ל'אוכל' כיון שאסורים בהנאה (וכפי שרבי שמעון סובר שאוכל שאסור בהנאה לא מטמא טומאת אוכלים, דכתיב 'מכל האוכל אשר יאכל' ודורשים אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים מטמא טומאת אוכלים כיון שנחשב ל'אוכל', ואוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים לא מטמא טומאת אוכלים כיון שלא נחשב ל'אוכל') והדין ש'סופו לטמא טומאה חמורה' לא מועיל בדבר שאינו 'אוכל', ורבנן סוברים שפרה אדומה ופרים הנשרפים מטמאים טומאת אוכלים ושעיר המשתלח לא מטמא טומאת אוכלים, כיון שפרה אדומה ופרים הנשרפים נחשבים ל'אוכל', אבל שעיר המשתלח נחשב ל'אוכל' כיון שהוא חי והדין של 'סופו לטמא טומאה חמורה' לא מועיל להחשיב דבר שהוא חי להיות 'אוכל', ולרבי מאיר פרה אדומה ופרים הנשרפים ושעיר המשתלח מטמאים טומאת אוכלים, ולמרות ששעיר המשתלח לא נחשב ל'אוכל' מ"מ הדין ש'סופו לטמא טומאה חמורה' מועיל גם בדבר שאינו אוכל.

◆ חייב ארבעה וחמשה ב'טריפה':

- לרבי שמעון:
 - באופן ששחט - פטור משום ש'שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה'.
 - באופן שמכר - לרבי יוחנן חייב, לריש לקיש פטור דכתיב 'וטבחו ומכרו' ודורשים שחייב טביחה נאמר רק באופן ששייך חייב מכירה.
- לרבנן - בין באופן ששחט ובין באופן שמכר חייב.

דף עה

◆ דיני כלאים:

- חייב ארבעה וחמשה - חייב דכתיב 'שור או שה' ודורשים לרבות כלאים^{כא}.
- בקדשים - פסולים דכתיב 'שור או כשב' ודורשים פרט לכלאים^{כב}.
- במעשר בהמה - פטורים משום שדורשים גזירה שווה 'תחת תחת' מקדשים.
- בבכור - אינם קדושים משום שדורשים גזירה שווה 'העברה העברה' ממעשר בהמה או שכיון ש'נדמה' פטור כ"ש שכלאים פטורים.
- בפטר חמור - לת"ק אין פודין בו משום שיש בנין אב שכל מקום שנאמר 'שה' למעט כלאים, לרבי אלעזר פודין בו משום שנקרא שה^{כג}.

◆ דין 'נדמה' - בבכור באופן שדומה במקצת סימנים קדוש ובאופן שאינו דומה במקצת סימנים אינו קדוש, ובקדשים בין באופן שדומה במקצת סימנים ובין באופן שאינו דומה במקצת סימנים אינו קדוש^{כד}.

◆ דין אכילת קלוט (בהמה טהורה שיש לה סימן טהרה אחד):

- קלוט שנולד מטהור וטהורה [בכורות א]:
 - באופן שאין ראשו ורובו דומה לאמו - לת"ק מותר, לרבי שמעון אסור.
 - באופן שראשו ורובו דומה לאמו - מותר.
- קלוט שנולד מקלוט וטהורה - לרבי יהושע אסור, לרבי אליעזר מותר [בכורות זא], ובביאור המחלוקת נחלקו רש"י ותוס' כדלהלן.
 - לרש"י - רבי יהושע ורבי אליעזר סוברים כת"ק שקלוט בן טהור וטהורה מותר, ונחלקו בקלוט בן קלוט וטהורה: לרבי יהושע אסור, לרבי אליעזר מותר^{כה}.

» הערות

כא הגמ' מבארת שלולי הריבוי של 'או' היינו אומרים שלא חייבים על כלאים בארבעה וחמשה, משום שבארבעה וחמשה כתוב 'שור או שה' שאי אפשר להוציא כלאים מביניהם כיון ששור הוא בהמה גסה ושה הוא בהמה דקה, ולאחר שכתוב 'או' דורשים לרבות כלאים.

כב הגמ' מבארת שלולי היתורים של 'שור או כשב או עז' היינו אומרים שכלאים ונדמה כשרים, משום שכתוב 'כשב ועז' שאפשר להוציא כלאים מביניהם ששניהם בהמה דקה, ולכן דורשים מיעוט לכלאים ומיעוט נוסף 'לנדמה' (הגמ' מוסיפה שאי אפשר שלולי היתורים של 'שור או כשב או עז' היינו אומרים שכלאים ונדמה פסולים, משום שכתוב 'שור וכשב' שאי אפשר להוציא כלאים מביניהם ששור הוא בהמה גסה וכשב היא בהמה דקה, משום שלפי"ז היינו דורשים יתור אחד לרבות כלאים ולא היינו צריכים יתור נוסף).

כג רש"י מבאר שהמקור של הבנין שבכל מקום שנאמר 'שה' הכוונה למעט כלאים דכתיב 'שור שה כשבים ושה עיזים', אמנם תוס' מבארים שהמקור מפסח דכתיב 'שה תמים וגו' מן הכבשים ומן העיזים', ופסוק זה מיותר משום שכלאים פסולים בכל הקרבנות, אלא בא ללמד שהלשון 'שה' למעט כלאים.

בדברי המשנה מבואר שבין לפי ת"ק ובין לרבי רבי אלעזר לא פודים פטר חמור בעגל או בחיה או בשחוטת או בטרפה, ותוס' מבארים שהמקור לכך הוא מהגזירה שוה 'שה שה' מפסח, וגזירה שווה זו לא יכולה ללמד על כלאים כיון שיש ריבוי 'תפדה תפדה'.

כד הגמ' מבארת שהמקור שבבכור 'נדמה' שאינו דומה במקצת סימנים אינו קדוש דכתיב 'אך בכור שור' ודורשים למעט נדמה, אמנם נדמה שדומה במקצת סימנים שאין מיעוט קדוש. תוס' מבארים שהמקור שבקדשים 'נדמה' שאינו דומה במקצת סימנים אינו קדוש, משום שלומדים גזירה שווה 'העברה העברה' מבכור למעשר, ולומדים גזירה שווה 'תחת תחת' ממעשר לקדשים, והמקור ש'נדמה' שדומה במקצת סימנים אינו קדוש דכתיב 'כשב או עז' ודורשים 'או' למעט 'נדמה' (וכדלעיל הערה כב).

כה הגמ' בבכורות מבארת שהמקור של רבי יהושע שקלוט שנולד מקלוט וטהורה אסור באכילה דכתיב 'שה כשבים', הגמ' בסוגיא מבארת שרבי אלעזר סובר

○ לתוס' - רבי יהושע ורבי אליעזר סוברים כרבי שמעון שקלוט בן טהור וטהורה אסור, ונחלקו בולד של קלוט (שאסור באכילה) וטהורה: לרבי יהושע אסור, לרבי אליעזר מותר^י.

◆ **חייב ארבעה וחמשה ב'טביחה'** - באופן ששחט כדין חייב, באופן ששחט שלא כדין והבהמה נעשתה נבילה פטור^י.

◆ **חייב ארבעה וחמשה בשותפים שגנבו ואחד מהשותפים טבח** - באופן שטבח לדעת חבריו חייבים ארבעה וחמשה, באופן שטבח שלא לדעת חבריו פטורים מארבעה וחמשה^י.

◆ **חייב ארבעה וחמשה ב'מכירה'** באופן שלא מכר את כל הבהמה:

• באופן שגנב בהמה שלמה ובשעת הטביחה והמכירה הבהמה שלמה:

○ באופן ששייר חלק מהבהמה:

▪ לת"ק - פטור, אפילו באופן ששייר את קרנה וגזותיה^{יט}.

▪ לרבי - באופן ששייר דבר המעכב בשחיטה (כגון איברים שעל ידם נעשית נבילה) פטור, באופן ששייר דבר שאינו מעכב בשחיטה חייב^ל.

▪ לרבי אלעזר בן שמעון:

• לתנא הראשון - באופן ששייר דבר שלא עומד להגזז (כגון קרן) פטור, באופן שייר דבר שעומד להגזז (כגון גיזה) חייב^{לא}.

• לתנא השני - באופן ששייר דבר שניתר בשחיטה פטור, באופן ששייר דבר שלא ניתר בשחיטה (כגון קרן או גיזה) חייב.

○ באופן ששייר חלק מזכויות הבהמה (כגון שהגנב מכר את הבהמה חוץ משלשים יום שהגנב יעשה בה מלאכה) - ספק האם חייב ארבעה וחמשה.

• באופן שגנב בהמה קיטעת ומכר את כולה - חייב ארבעה וחמשה.

• באופן שגנב בהמה שלמה וקיטעה ומכר את כולה - ספק האם חייב ארבעה וחמשה.

✽ הערות ✽

כדברי רבי יהושע שקלוט בן טהור וטהורה אסורה באכילה, אמנם רבי אלעזר סובר שהמקור לכך דכתיב 'שה' ודורשים בנין אב שבכל מקום שנאמר 'שה' הכוונה למעט כלאים.

כו תוס' מוסיפים שלמרות שרבי יהושע סובר כדברי רבי שמעון שקלוט שאינו דומה לאמו אסור באכילה, מ"מ רבי יהושע סובר שלא רק באופן ש'ראשו ורובו דומה לאמו' מותר באכילה אלא גם באופן שדומה ב'מקצת' לאמו מותר באכילה, ודברי רבי יהושע שולד של קלוט וטהורה אסור נאמר באופן שהקלוט לא היה דומה כלל לאמו ואסור באכילה וסובר רבי יהושע שהולד אסור ורבי אליעזר סובר שהולד מותר (ומחלוקת זו היא כעין המחלוקת ב'זה וזה גורם' אמנם כאן יש מחלוקת אחרת).

הגמ' בסוגיין מבארת שרבי אלעזר סובר כדברי רבי יהושע שקלוט בן טהור וטהורה אסור באכילה, אמנם רבי אלעזר סובר שהמקור לכך דכתיב 'שה' ודורשים בנין אב שבכל מקום שנאמר 'שה' הכוונה למעט כלאים.

כז רש"י מבאר שהדין שבאופן ששחט שלא כדין והבהמה נעשתה נבילה פטור, נאמר לא רק לפי רבי שמעון שסובר ש'שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה' אלא גם לפי רבנן שסוברים ש'שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה', משום ששחיטה שלא כדין לא קרויה כלל 'שחיטה'.

כח הגמ' מבארת שהסיבה שבאופן שאחד מהשותפים טבח לדעת חבריו חייבים ארבעה וחמשה, משום שנחשב כשליח של חבריו ולענין ארבעה וחמשה 'יש שליח לדבר עבירה' (בדברי הגמ' [עא א] התבאר מהו המקור שבחייב ארבעה וחמשה 'יש שליח לדבר עבירה').

כט הגמ' מבארת שהמקור של ת"ק שבאופן שלא מכר את כל הבהמה פטור, דכתיב 'ומכרו' ודורשים שמכר את כל הבהמה באיסור ולא באופן ששייר מקצת מהבהמה (כגון קרן או גיזה).

ל הגמ' מבארת שרבי סובר שלומדים 'וטבחו או מכרו' כמו שהחייב של טביחה נאמר רק בבהמה שלמה ולא בבהמה שחסר לה אחד מהאיברים שנעשית על ידם נבילה, כך החייב של מכירה נאמר רק באופן שמכר את כל הבהמה ולא שייר דבר המעכב בשחיטה.

לא הגמ' מבארת שרבי שמעון בן אלעזר סובר כדברי ת"ק שבאופן שלא מכר את כל הבהמה פטור דכתיב 'ומכרו' ודורשים שמכר את כל הבהמה באיסור ולא באופן ששייר מקצת מהבהמה, אמנם באופן ששייר דבר שעומד להגזז חייב משום שלא נחשב חלק מהבהמה.